

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT.

1. szám
1892.

KIADJA AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET.

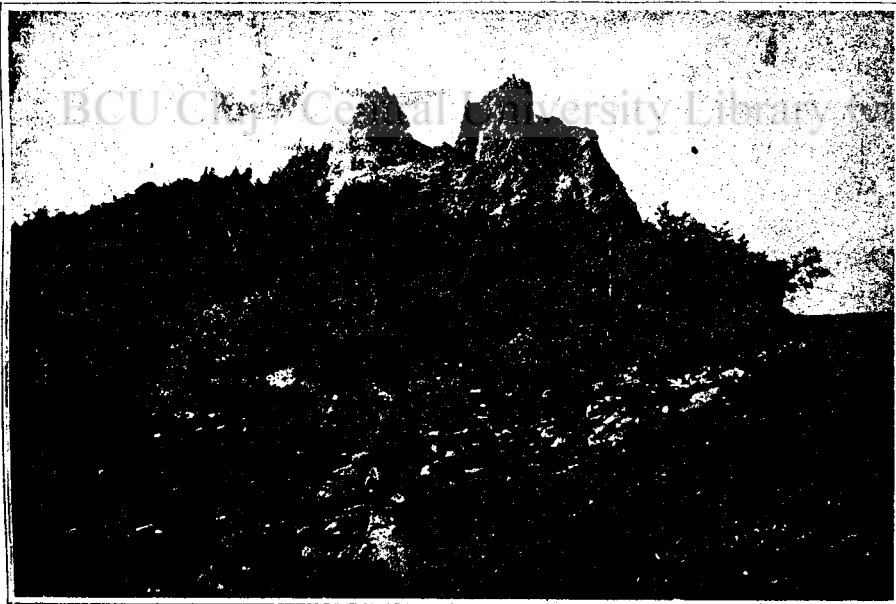
246. sz.
1912.

Útazás a skerisorai jégbarlanghoz.

Irta: Borbély Sándor.

Az Aranyos folyó völgyébe hívom a szives olvasó figyelmét és képzelődését. Oda, hol a kristálytisza szép vízben pisztrángok játszadoznak, a hegyek oldalain fenyőfák sorakoznak, ormain pedig havasi kürtöt fúj az oláh leány.

Az Aranyos folyó völgyének szépsége a várfalvi hidnál kezdődik: Tordától 15 kilométernyire, délnyugatra. E hid az a pont, hol a havasi oláh ő szerinte a *cárába*: az országba ér,

SZIKLAVÁR ARANYOSBÁNYA MELLETT.

mert eddig, azaz e ponton felül ő az ő havasi birodalmában élt és útazott. Innen t. i. az Aranyos folyó mentén Tordától fel a Skerisora községig 130 km. jól gondozott kocsit vezet. Ezentúl már, még az oláh szekér sem próbálkozhatnék meg. Bezzeg, hogy nem volt itt ily jó út még a forradalom idején sem. A havason lakó nép az 50-es évekig gyalog, vagy, pedig

lőháton közlekedett a cárába. Az Aranyos folyó sörényes hullámaival, «mint egy szilajmènes» vágat nyugatról keletre a szűk völgyben. Egyszer a bal, máskor a jobb oldali sziklák-nak megy neki s vagy a sziklák fölé szoritja fel az útast, vagy pedig arra kényszeríti, hogy keresztül törje az útast a sziklát. Az 50-es évek uralmát illeti az elismerés, hogy e folyó mentét szekerek számára is járhatóvá tette: összekötötte Tordát a 100 kilométernyire levő Topánfalvával, hogy aztán Verespatak, Abrudbánya és tovább Zalatna is elérhető legyen. Legújabbán ez év július 20-ika óta pedig már kisvágányú vasútja is van Torda és Abrudbánya között.

A skerisorai jégbarlanghoz egyelőre Topánfalváig ez a kocsi, vagy vasút vezet. Közben *Borévtől* kezdve mind oláh nyelvűek az e völgyben és hegyoldalakon levő községek lakosai. Legnevezetesebb ezek között a legrégebb kincstári telep: Offenbánya (újabb névvel Aranyosbánya), melynek aranykiválasztó telepe már Mátyás korában is megvolt. E városhoz köti a népmonda azt, hogy Mátyás király itt járván, szerényen csak tojást evett vacsorára, ellenben az itt mindenható nagy úr, a királyi kamarás arany tálakra lépkedve ment sáros időben vasárnap a templomba.

Allítólag aztán a király, írásban emlékül e pár sort hagyta volna itt:

»Itt járt Mátyás király, megevett hat tojást,
Látta arancysészén jární a kamarást.« *

Topánfalva, a havasnak legvégső, vagyis felülről legelső vasúti állomása. Két kilométerre van az állomás a városkától. Nem engedték be ide se a vasutat. Itt is több volt egyik részről a féltékenység, mint a bizalom és bizakodás, a másik részről pedig: a «ha te úgy, én is úgy» féle kölcsön. E havasi község különben egy pár év óta, — mikor, ugyanis nagy részben leégett — igen festői képet mutat csinos új kőházaival és cseréptetőivel.

Topánfalván túl, felül más forma vidékre ér a figyelmes szemlélő. Itt szakad össze a Kis- és Nagy-Aranyos; tehát két-felé vihet útunk. Mi a jobb felőli folyó-ág mellett, a Nagy-Aranyos mentén indulunk el, mely Topánfalván felül a mokányok, mócok földére visz. Ezek is oláhok. Ugy a régi aranyosszéki magyarok, mint az e vidéki többi oláhság szemében oly oláhok, akiket igen jelentős hangsúlylyal neveznek mokánynak. Ez az elnevezés a lebecsülésnek a lehető legmélyebb foka. Jelenti a tudatlant, a legműveletlenebb és erkölcsi értelemben a legparasztabb oláhnemet. Pedig nagy igazságtalanság. E mokányok, mócok — alig hihető, de legvilágjártabb emberek. Fakészítményükkel: lőhátra rakott abroncsokkal, — a csebrekkel, dongafákkal, égetett szenükkal, zsindejükkel ép úgy messze útra kelnek, mint a drótos tót, — Tisza-Duna mentéig és Erdély legkeletibb részéig is. Öltözetük a jellegzetességén kívül feltétlenül csinosabb, szemrevalóbb, testalkatuk is szálásabb, megtermettebb és délcegebb, (hiába mondják róluk, hogy mócok, medvéhez hasonlók), arckifejezésük is élénkebb,

* A monda változata szerint ezt írta: Hic fuit Mathias rex, Comedit ova sex!

több értelmet mutat, mint a szomszéd oláhoké. Itt, e világtól elrejtett oláh szigeten pedig még magyar nyelvismeretük is számbavehetőbb a többi oláhokénál. Magyarázatát talán megtalálhatjuk akkor, ha az emberek nevei után kérdezősködünk és halljuk, hogy egyiket Gábornak és nem Gavrillának, a másikat Györgynek és nem Györgyiunak hívják. Vannak közöttük Máté, Enyedy, Rákóczi, Aranyosi stb. vezetéknévűek. Megkérdezém tőlük, hogy őseik is itt laktak-e? Azt felelte egyikük, hogy mintegy 400 esztendővel ezelőtt telepedtek le ide a kincstári erdőbe, hogy miveljék az erdőt és e lakatlan telepet. Hallhatni oly véleményt is, — hozzászólók részéről, — hogy a kuruc világban menekültek volna ide a csiki székelyek, megmenekedni akarván a katonaságtól és az adózástól. Anélkül,

MÓC NÉPVISELET.

hogy alapos történeti adatokra tudnék hivatkozni, csak felületes ítélkezéssel is megállapítható a vélekedés könnyűsége, hiszen a székely temperamentum és erő sohasem volt ily gyáva természet. Még aztán 200—250 év csak nem elegendő ahhoz, hogy egy több ezernyi főből álló nép lelkéből végkép letörülje az ősi, régi haza iránti emlékezetet, mint ahogy, nem tud e nép most saját múltjáról semmit sem. Valószínűnek látszik az a szájhagyomány és feltevés, hogy jórészt székely telepítvényesek ezek, kik több száz évvel ezelőtt kerültek ide és a szomszédos oláhok vallása és nyelve vetköztette ki őket régi vallásukból és nyelvből.

Topánfalvától felfelé a Nagy-Aranyos mentén Szekatura, Albák, Cindra és Skerisora községeket találjuk. A völgyben és hegyoldalakon és tetőkön szétszórt házak kis csoportjai alkotják a falvakat. A legnagyobb csoport 10—20 házu. Némelyik község 30—40—50 klmre is kiterjed és 2—3—4—5000 főnyi lakosságú. Foglalkozásuk az említett famunkálatokon kívül állattenyésztés és egy kis földmivelés, mely a kukorica, burgonya, len, kender, árpa, rozs, káposzta termesztésére szorítkozik.

Az utolsó község az Aranyos mentén Skerisora, melyen túl szekérút semerre sincs. A kristálytisza Aranyos mentén egy, ideig völgyben gyalog, vagy kis mokány ló hátán utazunk. Az Aranyos medre itt 763 m. magasan van. Ettől kezdve rohamosan emelkedik gyalogútunk — jobbra. Kedves hegyi legelők, erdőrészetek között haladunk. Aránylag minden kilométernyire egy-egy nyomorult viskó. Egy-egy szobának nem nevezhető fedeles lyuk az egész. Benne két-három ágszerű öszeállítmány és egy nagy nyitott tűzhely, melynek felette — benn a kunyhóban — egy félig meddig betapasztott sövényes kémény van. Egy nagy tuskó senyved a tűzhelyen, csodák csodája, hogy nem kap lángra ez a tapasztatlan sövény-füstvezető, amely egy félméterre van a tűzhely fölött.

A hegyoldalakról jár be a falu központjába a bíróhoz, paphoz a hegyvidék lakója. 2—3 órai út. Vasárnap reggel 7 órakor indul a templomba, templomozás után a templom környékén néhány hitvány szilvát ebédel és miután a központban a templom előtt elbeszélget a más hegyoldalról lezarándokolt társaival, este 5—6 órára ér ismét haza. Egyik se mulasztja el azonban, hogy az időszerű gyümölcsből, például a leghitványabb szilvából 20—30 szemet ne vigyen haza a gyermekeknek esetleg a feleségének.

A jól megterhelt kis mokányló csodálatos egy állat. Alig magasabb valamivel a számárnál. Egy embert biztosan elvisz a hátán, néha kettőt is. A hepe-hupás és meredélyes keskeny ösvényeken biztosan lépked. Ott, a hol csuszamlós, vagy bizonytalan kövű az ösvény, értelemre valló tapogatódzással keresi ki a biztos léphetés helyét és csak úgy halad tova.

Igy ért társaságunk az 1127 m. magas hegyhátra, hova gr. Bethlen András miniszter támogatásával 1891-ben épített feljáró ösvényt az Erdélyi Kárpát Egyesület. Célhoz értünk itt: egy beszakadt hegycsúcs mellett állunk, mely 54 m. mély és 60 m. széles üreg. Hűvös szellő csap fel a mélységből, mert hó és jég van ott. Ez a skerisorai jégbarlang. Csak egyik oldalon lehet leszállni a sziklába vájt lépcsőkön és odailllesztett létrákon. Borzongató a leszállás, de vigyázat mellett nem veszélyes. A beszakadt üreg egyik oldala meredek sziklafal, alatta vízszintesen befelé egy 10 méter magas, 20 m. mély és 50 m. széles félig nyitott bolthajtásos jeges üreg fogadja az érkezőt, az u. n. előcsarnok, melynek bal felén egy ki nem számítható sötét, jeges mélység borzongatja meg az embert. Egy félmétermázsás bedobott kő sok másodpercen át eldübörgött lefelé, míg elhallgatott. Az előcsarnok közepén egy pár jégfalom képződött, jobbra pedig egy ember magasságnyi folyosószerű üregen túl ékeskedik a jégtemplom szentélye.

Elelmes vezetőnk útközben fenyőfa szurkot gyűjtögetett s azt meggyújtván, leszállt a bátraknak való mélységbe, fenyőfahéj-serpenyőjébe tevén a meggyújtott máglyát s az oltárra helyezvén festői elragadó látványt szerzett nekünk. Alúlról föl és felülről lefelé egyaránt képződött jégoszlopok, függöny hasonlatosságok és számos képzeleti alakulatok gyönyörködtetik a szemlélőt. De sokáig tartózkodni nem lehet, fagyos itt nemcsak az éghajlat, de a bolthajlat is. Visszatérve a jégpadlón és a kevés terjedelmű hó mezőn, sokkal könnyebben és bátrabb szívvel jövünk az üregből felfelé, mint mentünk lefelé csak az elébb is.

Felérve a hegytetőre szívesen pihen meg az útas és fogyasztja el ott egy pihenésre és eső ellen készített fedett kislakalmányban magával vitt élelmiszerét.

E pihenő helyén és idején szemünk a bihari hegyeket

RÉSZLET A JÉGBARLANGBÓL.

látja, melyeken túl az Alföld van már. A skerisorai atyafi a a jól tájékozottság és a biztos tudat-adta fölényes érzéssel magyarázza, hogy e hegy mögött van Belényes, ott Nagyvárad, emitt Gyula, Csaba, amott pedig Déva. Jól látszik Gaina is, t. i. az a hegycsúcs, mely Alsófehér-, Hunyad- és Tordaaranyosmege összeszögelésénél, három megye oláh lakosságának szolgál érdekes találkozó helyéül, hogy eladó leányt vigyen oda s vegyen onnan, aki akar. A mi Máté György vezetőnk is onnan vette feleségét. Gainán kívül egy másik leányvásár is van e tájon, melyről eddig nem hallottam: a Duti eladó (leány) vásár, mely szintén egy hegyen van — Skerisorától 10 kmnyire Kolozs és Tordaaranyos megye határán. Az oláhoknak Péter és Pál napján (július 13-án) gyűl össze ide messze vidék oláh népe és az eladó leányok az ő menyasszonyi kelengyájükkal.

Sajnos, hogy az oláh nyelvbeli korlátolt jártasságom miatt

nem tehettem fel vezetőimnek mindazokat a kérdéseket; melyekre feleletet vártam és kaphattam volna tőlük. Máté György, egyik vezetőnk keserves dallamú, fájdalmas érzésű, mélabús oláh nótákat énekelt, melyeknek mindannyija egy dallam és oly sajátságos cifrázatú, hogy azt ahhoz értők hangjeggel leírni nem képesek. És sajátságos, hogy a változatos hegyvidék, mely a természet ugrádozását, vig szökellését, játszi szeszélyét látszik kifejezni, az ott lakó ember lelkére a lelki nyomottság, a fájdalmas merengés, a bús rá gondolás érzetét nyomja rá, — vagy legalább is ily tempójú melódiában száll az ének egyik hegyről a másikra.

Igy van ez a magyar kuruc nótákkal is, melyek talán a máramarosi hegyek között szintén a levertség s bús lemondás érzelmei között születtek. Hát a tárogató? Azt mondják, hogy a havasi kürt volt a tárogató ősapja. A havasi kürtnek is a hegy a hazája. Hol van ma már havasi kürt!? A skerisorai hegyekben van még,* — s az oláhok lakta hegyekben, csak is itt a mőcoknál található még. Ki tudja biztosan, hogy mi volt régi hívatása? Talán akkor is az, mi most; előbb önmulattatás, szórakozás, aztán gyakorlati hasznosság; a fenevadak: farkas, medve elriasztása és utóbb kivételes esetekben vészjelző, harci jelszó, gyülekező a védelemre és támadásra. Így volt ez az 1784-iki Hora—Kloska-féle lázadás idején és így 1848-ban is, midőn Janku Ábrahám a «havasi király» felkelésre hívta itt lakó hiveit.

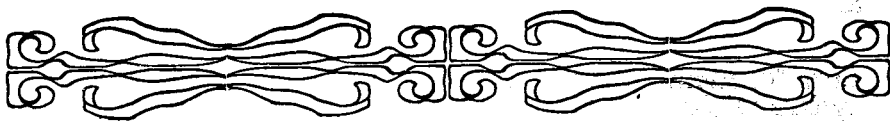
A havasi kürt 1 és 4 méter között váltakozik hosszúságban. E szerint aztán egyik vastagabb, másik vékonyabb. Egyik vége száj nagyságnyi kerületű, a másik nagyobb körű. Hosszú egyenes fenyőfa darabokból van összeillesztve, miként a dézsa dongái. Minden 10—15 cmnyi távolságra csinos mogyorófa abroncs fogja körül. Víz melletti fa — úgy tartja a nép — nem alkalmas reá. Oly fából kell vágni, készíteni, mely nem hallja az Aranyos morajlását. Csak leányok, asszonyok használják, lévén — ők a marhapásztorok. Tü-tü-tü féle hangot hallatnak vele, mely alkalmas a medve és farkas elriasztására. A svájci jódlizás jut eszébe az embernek. Mintha tárgyi és lelki rokonság is volna a két szokás között.

Kérdem emberünket: kik laktak itt réges-régen e hegyeken és völgyekben. «Óriások laktak itt — mondá ő, — kiket elűzvén innen a gonosz, rossz szellem. — tutajokon leszállingoztak az Aranyoson.»

A mőcoknak érdekes természetrajza, a hegyvidékeknek s főleg az Aranyos mentének gyönyörűsége szép látnivalót, feledhetetlen emlékeket nyomtak lelkünkbe.

*A csiki havasokban is van még. Szerk.

Közlemények az E. K. E. muzeumából.

Ivókanalak.

Ismerteti: Orosz Endre.

Az embernek — miként az élőlényeknek általában — egyik nélkülözhetetlen szükséglete a víz. Ennek az éltető elemnek kimerítésére és ivására már a történelemelőtti idők óta külön kisebbfajta edények voltak és vannak még ma is használatban, melyeknek az évezredek hosszú során keresztül való fejlődése nem annyira alakjukban, mint főleg anyaguk változásában nyilvánul meg. Legősibb állapotában az állatok módjára négykézláb vagy hasra fekve ivott az ember a források és folyók vizéből, amit különben szükségből még napjainkban is gyakran láthatunk. Sok időnek kellett eltelnie, míg az ember a víz kimerítésére külön eszköz alkalmazását kigondolta. A legelső ivóeszköz szükségképen az ember marokra fogott tenyere volt, melyből félgömbidomú edényt formált s ennek nyelét az ember karja képezte. Majd a legelső eszközök alkalmazásával egyidőben kezdte az ivóedényt is használni, melyet már a neolithkori ősember agyagból fazakaskorong nélkül szabadkézzel tudott kiformálni. A nagyobbfajta kagylóhéjak pl. az *Anodonták* is kitűnő szolgálatot tettek mint ivóeszközök. Csak később jöhetett divatba a fából való ivókanál, mert ennek kifaragására az ércből, nevezetesen a bronzból való kések voltak szükségesek. Azonban a fát is okvetlenül megelőzte a fakéregből alakított vizivó-kupa, melyet amannál is könnyebben lehet előállítani.* Már most ha összehasonlítást teszünk a cserép-, kagyló-, kéreg- és a fából készített ivóedények között, arra az eredményre jutunk, hogy míg a cserépedény minden vigyázat mellett is könnyen széttört; a kagyló csekély ürtartalmánál fogva az ivásra megkívánt vízmennyiséget egyszerre ki nem meríthette; a kéregivóka vékonysága miatt hamar összelapult és meghasadt, addig a faivókanál nemcsak a legtartósabb volt, hanem könnyűségénél és szilárdságánál fogva még az állandó szállításra, vagy hurcolásra is a legcélszerűbb útikészletnek egyikévé lett. Lássuk tehát az ivóedényeknek ezt a fajtáját, mely a pásztoréleti ősfoglalkozási eszközöknek nemcsak egyik legszükségesebb, hanem egyben legérdekebb darabját is képezi.

* Teljesség kedvéért meg kell még jegyezmem, hogy régi időkben az emberi koponya boltozatából is készítettek ivóserlegeket. Többek közül csak *Paulus Diaconus* hozom fel, ki azt beszéli a kegyetlen *Alboin* langobárd királyról, hogy az általa legyőzött *Kunimund* gepida királynak koponyájából serleget készítettett és feleségét: *Rosamundát* is — aki *Kunimund* leánya volt; — arra kényszerítette, hogy a lakomán e serlegből igyék.

Elnevezései: *ivókalán, pásztorkalán, mericze, ivószapoly*. Ellenben helytelen ezeket ivópoharaknak mondani, mert a nép ilyeneknek nem nevezi. Oláh nevük: *lingure*, ami szintén kanalat jelent. Készítői Erdélyben leginkább kanálfaragó oláh-cigányok szoktak lenni, kik erdős vidékeken könnyen hozzájuthatnak és válogathatnak a megfelelő fanemekben. Vannak az u. n. «gornyikok», azaz erdőőrök és az erdei favágók között is olyanok, akik neves kanálfaragó mesterek, a fafaragászat leghíresebb népművészei azonban a havasi juhászok, kik nem a piac részére dolgoznak s épen ezért nem ritkán igazi művészi leleményességgel gyönyörű ivókanál példányokat tudnak produkálni. Készítésükhöz fejsze, egyenes és görbe kés szükséges, melyeknek segítségével pár óra alatt előbb kinagyolják, majd néhány napi szikkadás után aprólékosan is kidolgozzák. Mivelhogy a szép ivókanál a pásztoroknak egyik fényűzési tárgya, természetesen annak díszes kifaragása alkotja főgondjukat. Hogy el ne repedjenek, míg teljesen ki nem száradnak, az újan készülteteket vajjal kenik be. A tarisznyákra kötött ivókanalak hosszas használat után tükörfényesre csiszolódnak s ezek a legszebb, legértékesebb darabok, mint a melyek a régiség patináját viselik magukon. Foglalkozásukra nézve a népies vadászok, erdőőrök, ritkábban gulyások, csordások és csikósok használják, de leginkább a juhászoknak és kanászoknak elmaradhatatlan pásztorkészsége.

Napjainkban a faivókanalak használata még eléggé általános, de már azoknak művészi módon való kifaragására és díszítésére olyan gondot többé nem igen fordítanak, mint régebben, midőn a materiális gondolkodás még nem kényszerítette az embereket az időnek megbecsülésére. Másrészt pedig már nem egy helyen láttam ivókanalat a gyári készítményű zománcozott vaspléh meritőkanalából átalakítva csináltatni. Kétségtelen tény, hogy az ősjellegű faivókanalak is leáldozóban vannak; épen ezért a szebb példányoknak, mint a népművészt kedvelt tárgyainak összegyűjtése és néprajzi múzeumokban való megőrzése nagyon háládatos feladat. Az E. K. E. múzeumában mostanáig 32 ivókanál van rajgyűjtve s ezeknek leírását — a legjellemzőbb 16 darabnak rajzait is feltüntetve — a következőkben adom közre.

Az I-ső táblán.

1. á. Cserépcsupor alakját utánzó igen szép ivóedény, bükkfából, melynek pereme félig kihajló. Oldalán egy zegzug vonalú erősítő borda fogja körül. Kerekded szalagfüle alúl spirálisan visszakunorodó. Feneke csipkézett szélű. Lelőhelye: *Kalotaszeg*. Lelt. sz. 6036.

2. á. Csinos, csészeidomú ivókanál, bükkfából, peremén és fenekének szélén csipkézett faragással díszítve. Füle a csésze pereme fölé emelkedik s csinos hajlással görbül vissza tövéhez; alját öt recézet ékíti. Az egyszerű, de tervében és kivitelében igen izléses tárgy lelhelye: *Kalotaszeg*. Lelt. sz. 6037.

3. á. Lapos fenekű, csészealakú új ivókanál nyárfából. Vízszintesen kiálló fülén kerek lyuk van a mutatóújj számára. Fülétől jobbra és balra 1—1 háromágú tulipán virágornamen-

I. tábla. IVÓKANALAK AZ E. K. E. MUZEUMÁBAN.

[K. Sebestyén].
1912

tum van bevésve, a mi jellemző magyar diszítő motívum. Lelőhelye: *Debrecen*. Lelt. sz. 6034.

4. á. Félgömbidomú öblű ivókanál szép köríves nyéllal, mely pereméből kihajolva fenekére görbül vissza s ottan háromágú karmot formál. Füle, hogy szíjra legyen köthető — átfurt. Anyaga bükkfa. Lelőhelye: *Szamosújvár*. Lelt. sz. 6174.

5. á. Széles, laposfenekű fejőcsésze formát utánzó ivóedény, juharfából. Átfurt lemezfogantyúja tövében egy x láthat, ami a tulajdonos jegyét képezi. Ellenkező oldalán egy kis gomb a fejőcsészék második fogantyújának rudimentuma. Közepén erősítő borda fogja körül. Lelőhelye: *Vista*. (Kolozsm.) Lelt. sz. 2516.

6. á. Alacsony hordóidomú, csinos ivókalán hársfából. Kétszarvú, rövid fülén négyszögű lyuk van kimetszve, mely előtt ferde rövizst díszíti. Fenekén 1908. évszám és a tulajdonos rövidített neve látszik. Lelőhelye: *Hideg-Szamos*. (Kolozsm.) Lelt. sz. 6322.

7. á. Az előbbinél magasabb hordóalakú ivókalán, mely simára, finoman van kidolgozva juharfából. Két ágban végződő nyele — lyukkal átfurt és rovátkos recézettel díszített. Lapos fenekén 6 ágú fenyőgaly van bemetszve a rovátkolt körvonalba. Lelőhelye: *Szászfenes*. (Kolozsm.) Lelt. sz. 6252.

8. á. Régi, kopott, poháridomú öblű ivóedény, melynek áttörtművű széles lemezfüle — a zezugvonal — díszítés őseredetű egyszerűségében is — a népművészet igazi remekét mutatja. Peremén koncentrikus körök sorakoznak; közepén 2 zezugvonal — koszorúzott erősítő borda fogja körül; fenekét pedig 8 küllös rosetta ékíti. Anyaga: diófa. Lelőhelye: *Poinica*. (Hunyadm.) Lelt. sz. 6296.

A II-ik táblán.

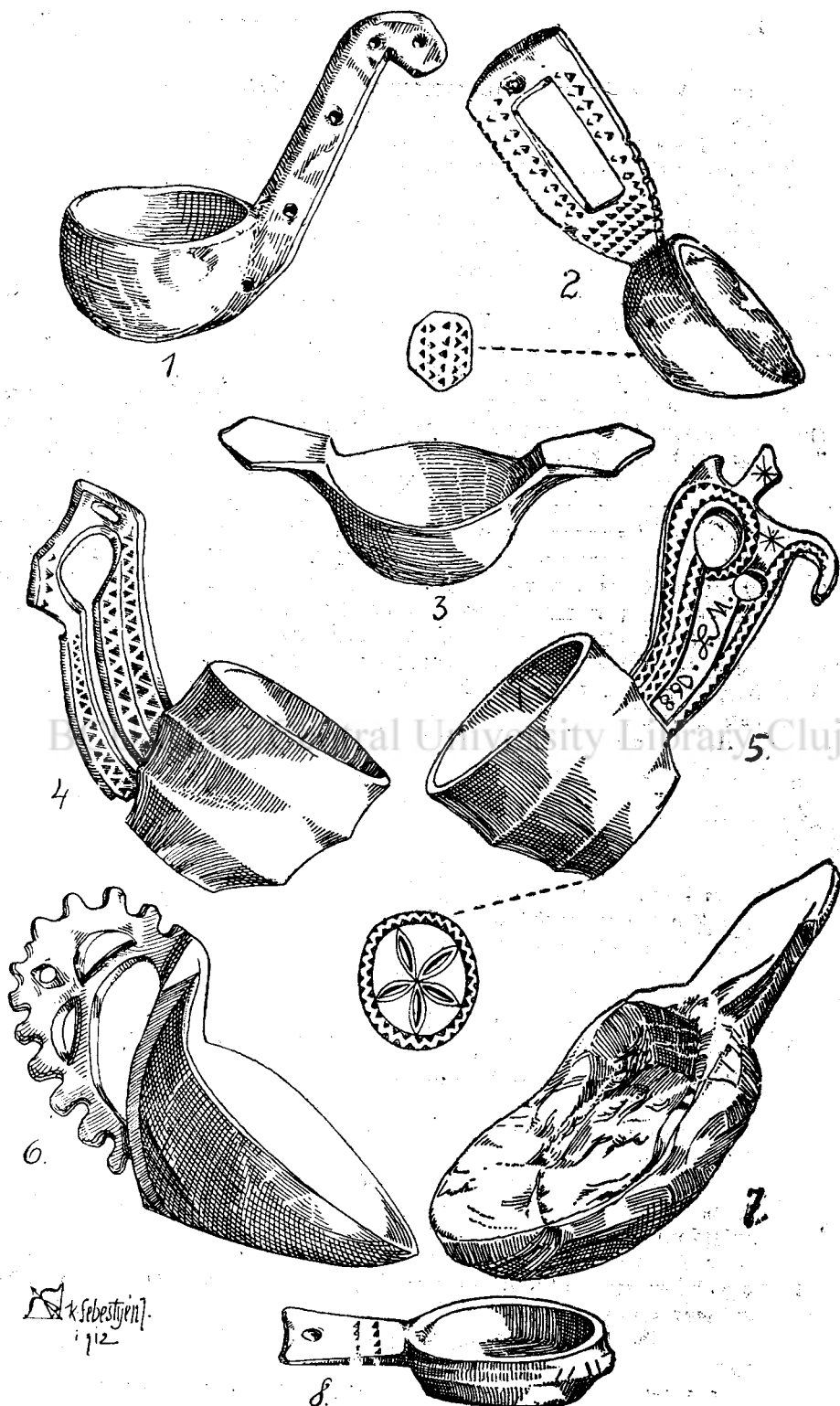
1. á. Merítőkanál formájú, durván kidolgozott felületű vízmerő kanál bükkfából, fölfelé álló egyenes nyéllal, mely jobb fogás céljából kampósan végződik. Nyelét 5 kis fúrt lyuk díszíti. Lelőhelye: *Bélbör*. (Csikm.) Lelt. sz. 5093.

2. á. Evőkanál formájú öblű, u. n. «pásztorkalán», nyárfából. Fügőleges síkban álló széles nyelének közepén az újjak részére hosszénégyszögű nyílás van vágva, melyet mindkét oldalán háromszögű bemetszések ékítenek. Fenekén 3 zezugvonal látható. Pásztorgyermek primitív munkája. Lelőhelye: *Magyaró-Kereke*. (Kolozsm.) Lelt. sz. 2196.

3. á. Űstalakú, érdekes ősi típusú ivóedény, bükkfából, kétoldalt kiálló 1—1 lapos, sima fogantyúval. Feneke is lapos. Külseje lagirozott. Lelőhelye: *Szolnok-Dobokam*. (közelebbi megjelölés nélkül.) Lelt. sz. 6500.

4. á. Lópata alakú, régi fényesre kopott, igen csinos ivókalán, juharfából. Alulról fölfelé ferdén álló, lapos füle keskeny nyílású, mely felül kiszélesedik, hogy itt szíjra fűzhető legyen. Mindkét oldalán 3—3 zezugvonalú faragás díszíti, csúcsán pedig két X van bemetszve. Lelőhelye: *Szászfenes*. (Kolozsm.) Lelt. sz. 6251.

5. á. Az előbbihez hasonló öblű ivókalán, amely szintén juharfából készített és használatban fényesre kopott régi pél-

II. tábla. IVÓKANALAK AZ E. K. E. MUZEUMÁBAN.

dány. A byzáncki stílus ornamentica jellegét magánviselő faragásos nyele alul kampóban, s felette kiálló pecekben végződik. A nagyobbik lyuk a mutatóujj befogadására szolgál. Mindkét lapját az ősi jellegű zegzugvonal-motivum borítja s a 890. évszám után lévő L. M. betűk a tulajdonos nevét jelzik. Fenekén zegzugvonal koszorúban ötágú rosetta van bevésve. Oláhkanászmunka, kinek tarisznyáján sallangós szíjon lógott. Lehelhelye: *Kolozsvár, Monostor*. Lelt. sz. 6007.

6. á. Hosszúkás, falevél formájú öblű, ritka típusú, csinos ivókanál, bükkfából. Pereme fölé emelkedő füle 2 félhaldalakú nyílással van áttörve s görbületének külsején tarajozott díszű. Lehelhelye? Lelt. sz. 6038.

7. á. Széles, vályú vagy krinta* alakú ivókanál, nyárfagöcsből durván nagyolva. Öblén négyszögű mélyedése és ebből vízszintesen kiálló egyenes fogantyúja van. Az összes ivókanalak között ez a legkezdetlegesebb és éppen ezért legősibb és értékesebb jellegű. Lehelhelye: *Kajántó*. (Kolozsm.) Lelt. sz. 263.

8. á. Serpenyő alakú ivókanál, fényesre kopott juharfából. Oldalából vízszintesen kiálló nyelén alul-felül háromszögű bemetszések, tövében — ugyszintén az ellenkező oldalán kidomborodó kis gombtól jobbra és balra is — párhuzamos ferde vonalak ékítik. Lehelhelye: *Malomvíz*. (Hunyadm.) Érdekes tulajdonsága, hogy az összes ivókanalak között ennek van a legkisebb, csupán 1—2 kortynyi ürtartalma, aminek magyarázata abban keresendő, hogy a *Retyezátvidéki* havasok jéghideg forrásvizeiből sokat egyszerre ne lehessen inni. Lelt. sz. 6250.

A le nem rajzolt ivókanalakat rövideg okáért csupán néhány szóval jellemezve sorolom fel.

1. Evókanál alakú, régi példány, vízszintesen kiálló rövid nyelén lyukkal. Diófa. Nyelén alul-felül 2—2 haránt rovás és 1—1 \times tulajd. jegy. Lehelhelye: *Mitvány*, Kolozsm. Leltári szám 282.

2. Földgömbidomú, rövidnyelű, csinos kis pásztorkalán. Hársfa. Párhuzamos egyenesek és ∇ szögű bemetszések függő sorban bevésve. Lehelhelye: *Ketesd*, Kolozsm. Leltári szám 2193.

3. Lapos, kanálformájú, rövid kifúrtnyelű, közönséges pásztorkalán. Jegenyefa. Nyelének vízszintesen álló lapja szélein recézett. Lehelhelye: *Ketesd*, Kolozsm. Leltári szám 2194.

4. Lapos, széles öblű, egyszerű pásztorkalán. Rövid, egyenes fogantyúja lyukkal átfúrt. Bükkfa. Lehelhelye: *Magyaró-Kereke*, Kolozsm. Leltári szám 2195.

5. Félgömb idomú meritőkalán, melynek ferdén álló nyele végén át van fúrva. Bükkfa. Nyelének két oldalán 3—3 vékony karcolatú \times tulajdonos jegy. Lehelhelye: *Bélbor*, Csikm. Leltári szám 5090.

6. Lapos félgömb idomú savómerítő kalán. Hosszú nyelén kimetszés van. Bükkfa. Nyelén párhuzamos és divergens vonalak és ∇ bemetszések vannak. Lehelhelye: *Bélbor*, Csikm. Leltári szám 5091.

7. Félgömb idomú meritőkalán, 1899 évszámmal. Függőlegesen álló nyele kampós végű. Juharfa. Nyelének végén —|—| bevéssett tulajdonos jegy. Lehelhelye: *Bélbor*, Csikm. Leltári szám 5092.

* A "krinta" rövid, alacsony teknőformájú faedény, melyet a sajtkészítésnél általában használnak az erdélyi juhászok.

8. Evőkanál formájú merítőkanál, ferdén kiálló s kampóban végződő nyéllel, mely átfúrt. Régi savómerítő. Hársfa. Lelőhely: *Bélbor*, Csikm. Leltári szám 5095.

9. Alacsony tálalakú ivókanál. Fenekéről vízszintesen kiálló nyele modern vasműutánzat. Szilfa. Lelőhely: *Bélbor*, Csikm. Leltári szám 5097.

10. Idétlen nagyöblű vizmerő kalán ferdén kiálló egyenes nyéllel, mely végén átfúrt. Bükkfa. Lelőhely: *Holló*, Csikm. Leltáriszám 5104.

11. A II. t. 5. á.-val analog jellegű, lópata id. új ivókanál, melynek készítője is ugyanaz. Nyelvén S. M. II 7 [1905] van bevésve. Nyárfagyökér. Oldalából ferdén kiálló lapos nyelén egyenes vonalából alkotott praehist. jellegű disznóalak van bekarcolva. Lelőhely: *Kolozsvár*, *Monostor*. Leltári szám 6006.

12. Széles öblű új ivókanál, egyenesen jobbra kiálló sima nyéllel. Nyárfa. Nyelén felül egyenközű recézettel díszítve. Lelőhelye ismeretlen. Leltári szám 6033.

13. Az I. t. 4. á.-val analog, lapos félgömb idomú új ivókanál. Fogantyúja 3 szögű nyilást zár körül. Nyárfa. Nyele recézett. Lelőhely: *Szamosujvár* vidéke. Leltári szám 6039.

14. Az előbbivel teljesen analog alakú, melynek készítője is ugyanaz. Hársfa. Nyele recézett. Lelőhely: *Szamosujvár*. Leltári szám 6039.

15. Csészealakú, egyenes rövidnyelű és laposfenekű régi ivókanál, szíjra fűzve. Bükkfa. Szögben végződő kampója primitív far. állatfejet utánoz. A fogantyú oldalán Δ bemetszés. Lelőhely: *Rogozsel*, *Kolozsm.* (Most Havas-Rogozs). Leltári szám 6312.

16. Félgömb idomú öblű, ivesen kampós nyelű ivókanál \square lyukkal áttörve. Juharfa. Taraja haránt rovátkált és 2 oldalán Δ bemetszésekkel díszítve. Lelőhely: *Kolozsvár*, *Monostor*. Leltári szám 6321.

Egyesületi élet.

Az E. K. E. Hunyadmegyei Osztályának közgyűlése. Némi pihenő után ismét csak életjelt adott magáról a Hunyadmegyei Osztály. S mindjárt itt sietek megjegyezni, hogy ebben *Székely Mózes* kir. erdőfelügyelőnek, az osztály agilis elnökének van legfőbb érdeme. A június 16-án megtartott közgyűlés színhelyéül a katonai lövöldét tűzte ki a választmány, ami eléggé szerencsés ötletnek bizonyult, mert a valóban festői környezet, a nagyági hegyekre nyíló pompás kilátás méltó kéréte lehet mindenkor egy túrista közgyűlésnek. Ezt a gondolatot fejezte ki lelkes és lendületes megnyitó beszédében az osztály-elnök is, igazán magasan szárnyaló szavakkal buzdítván összetartásra a tagokat. *Seress* Barna rövid titkári beszámolója, *Balázs* Béla pénztáros jelentése, illetve a számvizsgáló bizottság: *Mallász* József és *Hajtman* Pál tagok fölmentvényt megadó javaslata után a tisztikar és választmány lemondott. A közgyűlés egyhangúlag újból megválasztotta: *Székely* Mózeset elnökké, *Báncs* Emilt és *Göllner* Károlyt alelnökké, *Seress* Barnát titkárrá, ifj. *Schneider* Józsefet jegyzővé, *Mallász* Józsefet pénztárossá, *Szabó* Imrét ellenőrré, dr. *Mende* Manót osztályorvossá és *Teimer* Boleszlávot osztálymérnökké. A választmány kilépő tagjai helyébe pedig *Hollós* József p. ü. titkár, *Vargha* Lajos tanár és *Gaál* István dr. egyet. m. tanár választottak be. Az indítványok során *Hollós* v. tag a Déva közvetlen környékén tehető kisebb turista sétaútakra, illetve ezek jelzése hívja föl a figyelmet, melyeket jelzéssel ellátva alkalmasaknak tart a túrista érdeklődés

ébredésére. Az indítványt a közgyűlés egyhangúlag elfogadta. Ezután *Székely* elnök a házigazdának, *Lőrinczy* honvédőrnagynak megköszönte a szíves vendéglátást s ezzel a közgyűlés véget is ért. Az összegyűlt vidám társaság — jó cigánymuzsikát élvezve — a fehér asztaloknál még sokáig együtt maradt, sőt a fiatalság táncra is perdült. Jelen voltak: *Ander* Antal, *Arendtschildt* Ottó és neje, *Barcsay* főhadnagy, *Barcsay* Adorján, *Bászel* Ernő dr., *Bottyán* József, *Csulay* Andor, dr. *Gaál* István és neje, *Gyurcsy* főhadnagy és neje, *Gritscher* Adolf és neje, *Göllner* Károly, *Goró* Andor, *Hollós* József, *Jaszenovits* Iza, özv. *Kontz* Gyuláné, *Kontz* Márta, *Sati* és *Tini*, *Kovács* Zoltán és neje, *Kontz* Aladár, *Létay* Gyula, *Lőrinczy* őrnagy, *Mihályi* Elemér, *Mihályi* Mariska és *Kató*, *Mallász* Adél, *Mallász* Alfréd, *Mallász* József, *Papp* Ilus, *Papp* Károly, *Ruzics* Lajos, *Seress* Barna és neje, *B. Szabó* István, *Szabó* Sándor, *Székely* Mózes és neje, *Székely* Károlyné, *Schwesster* Ferencné, *Schneider* József, *Szoboszlaj* Lajos, *Szilassy* István, *Tarján* Kristóf és neje, *Vargha* Lajos, dr. *Veszter* Henrik tagok és vendégek. *Gé.*

Az E. K. E. választmányi ülése. Június hó 12-én (szerda) d. u. 5 órakor tartotta élénk érdeklődés között az E. K. E. központi választmánya rendes havi ülését. Az ülésen elnökölt dr. *Szádeczky* Lajos I. alelnök, előadott *M. Kovács* Géza főtitkár, jegyzett dr. *S. Kovács* József. Jelen voltak dr. *Jékei* Dániel táblabíró alelnök, báró *Mannsborg* Sándor alelnök, dr. *Gergely* Albert ügyvéd, dr. *Gámán* József kam.

titkár, dr. Ruzitska Béla egyet. tanár, Incze Gerő táblabíró. dr. Eisler Mátyás egyet. m. tanár, Pap Kristóf birtokos, Pálffy Márton tanár, Virágháty Gyula fogorvos, Sárdi Lőrinc magánhivatalnok stb. Elnök megnyitván az ülést, üdvözölte a megjelent tagokat és szomorodott szívvel tett jelentést arról a csapásról, amely az egyesületet Terray István örökös tagnak elhunytával érte. Indítványozta, hogy a választmányi ülésről a gyászoló családhoz részvétátírat intéztessék. A választmány mély megilletődéssel fogadta a jelentést, mert az elhunyt nemeslelkű férfiú pár évvel ezelőtt mintegy 2000 k-ra rugó alapítványt tett az egyesületnek. Kimondták határozatilag, hogy a következő rendes közgyűlésen az elhunyt felett emlékbeszéd tartassék. A múlt ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után a főtitkár az iroda működéséről tett jelentést, amely szerint az egyesületnek egyhavi élete igen mozgalmas volt. A nyári kirándulások megbeszélése céljából tartottak egy összejevetelt és 3 ízben hirdettek kirándulást, azonban azok közül az időjárás mostohasága miatt csak a Dragánvölgyit sikerült megtartani. Kiállítottak 3 arcképes igazolót és közvetítettek két hirdapkedvezményes előfizetést. Támogatták és lebonyolították 9 iskola és egyesület kirándulását. Ezek közül öt kirándulás egész Erdélyre terjedt ki. Előkészítés alatt van 6 iskolának és testületnek kirándulása. Ezek között figyelemreméltó a bécsi orvostanhallgatóknak bihari kirándulása és több erdélyi nyaralásnak ügye. Igen nagy forgalma volt az egyesületi muzeumnak, amennyiben azt egy hó alatt 10 iskola és testület látogatta meg. A titkári jelentést a választmány jóváhagyólag vette tudomásul. Ezután a távollévő főpénztáros helyett a főtitkár olvasta föl a pénztári jelentést. Ennek tudomásulvétele után a Révi Osztálynak ügyét tárgyalták és örömmel vették tudomásul, hogy a Zichy-barlang javítási munkálatai befejeztettek, sőt 200 méter hosszúságban egy új barlangrészt is megnyitottak és festékprózával sikerült a 10 km.-re lévő Tizfalussi Öregbarlanggal lévő összeköttetést fölfedezni.

Itt nagyszabású munkálatok várnak az egyesületre, mert ha sikerülni fog az egész barlangot föltárni, akkor a Zichy-barlang Európának legnagyobb és legszebb barlangja leend. Elkészült a révi sziklaszorosban két új turista-út is. Elhatározta a választmány, hogy e jelentős újabb egyesületi alkotások ünnepélyes felavatását közelebről egy nagyobb szabású révi kirándulás keretében fogja teljesíteni. A tárgysorozat rendén örömmel vették tudomásul azt is, hogy a tordahasadéki utak és hidak 6000 k költséggel kijavítottak és Tordaaaranyos vármegye törvényhatósága 70.000 k költséggel utat készített a hasadékhöz, továbbá Mészkö községe egy turistaházat óhajt vendéglővel kapcsolatosan építtetni. Kimondta határozatilag a választmány, hogy Mészkö községet tervében támogatja és az akciót folyóiratában támogatni fogja. A folyóígyek során a tagok sorába iktattak 18 új tagot. Majd pedig útasították az irodát, hogy Kolozsvár város tanácsánál az idegenforgalom ügyében tett javaslatának elintézését sürgetse meg. Ezután dr. Szádeczky Lajos elnök hálás köszönetét fejezte ki a választmánynak az őt ért családi gyász alkalmából kifejezett részvétért. Az ülés este 6 óra 30 perckor ért véget.

Kirándulások. (IV-ik kirándulás, 1 napos, 4 résztvevővel) Május hó 12-ére a Seregélyest és Nagycsoltot tűzte ki egyesületünk kirándulási célpontul. A kedvezőtlennek mutatkozó időjárás lelkes kiránduló társainkat igen megijeszthette, mert a kolozsvári Majális-utca alsó sarkán reggel 6 órakor Adorján Róbert, Nulinek Viktor, Lázár Ödön és M. Kovács Géza főtitkár huzamos ideig hiába várták a jelentkezőket. A kevés számú elkedvetlenedett társaság aztán nem is vállalkozott a kitűzött úti-terv végrehajtására, hanem a szeretett és kedves Bükk-erdőbe vonult ki, ahol az idő viszontagságai ellen megfelelő menedékházak nyújthatnak oltalmat. Elérvén a Bercsényi-turistaházhoz, rövid pihenő után villásreggelire az Árpád-menedékházhoz gyalogoltak, majd pedig az Árpád-csúcsra. Itt már a kedvezőre

fordult pompás nyári időben a toronyról nagyszerű kilátást kaptak a gyalui havasokra, amelyek sötét völgyében néhol még hó csillogott. Elkölteni ebédjüket, árnyas erdei úton, a Majláth-kúthoz tértek, hol már nagyobb-számú társaságot találtak, akik látván, hogy napközben aligha lesz eső, siettek kiélvezni az árnyas erdői és annak ozondús levegőjét. A Majláth-kúttól uzsonnára késő délután a Bercsényi-turistaházhoz tértek vissza és onnan a délutáni nagyszámú kirándulókkal együtt késő este Kolozsvárra.

(V. kirándulás, 1 napos, 14 résztvevővel.) Jún. hó 9-én (vasárnap) a híres-szép Dragán-völgybe rendezett kirándulást egyesületünk. A kirándulásnak rendkívüli szép idő kedvezett és ezért az a legjobban sikerült. Az 5 ó. 20 perces gyorsvonattal indultak el a kirándulók és 6 ó. 44 perckor Kis sebesre érve, innen azonnal gyalog folytatták útjukat a Dragán-völgyben.

A virágba borult mező, a dúslombú erdőségek a legszebb látóképeket nyújtották. 9 órakor érkeztek a *Kecskés-fogadóba*, honnan 1 órai pihenés és villásreggelizés után a vadregényes Szurdok-völgyben egészen *Lunkáig* haladtak föl. Itt egy oldalpatak völgyében déli pihenőt tartottak. Délután 3 órára érkeztek vissza a *Kecskéshez*, honnan 4 órakor elindulva, 6 órakor elérték a kissebesi állomást, ahol 6 ó. 50 perckor ültek vonatra s a meleg napsugártól barnapirosra sülve, a legjobb hangulatban érkeztek be Kolozsvárra 8 ó. 34 perckor. A kiránduláson résztvettek: *Altmann Géza, Feigl Hermann, Gregor Anna* és nővére, dr. *Höncz Kálmánné*, dr. *Höncz Kálmán, Höncz Dóra, Höncz Ilonka, Höncz Arisztid, Nulinek Viktor*, dr. *Ruzitska Béláné*, dr. *Ruzitska Béla*, gr. *Teleki Ádám*, gr. *Teleki Károly* és dr. *S. Kovács József* titkár.

Halálozás.

Egyesületünk ismét szegényebb lett egy puritán jellemű áldozatkész férfiúval, kinek csak szerénysége volt nagyobb jóságos, nemes szívénel s ki méltán megérdemelte, hogy szeressék, tiszteljék és becsüljék. *Légrádi Terray István* a Rimamurány—Salgótarján-i vasmű r. t. nyugdíjazott főpénztárosa, egyesületünknek örökös-alapító tagja, május hó 7-ikén reggel, 66 éves korában elhunyt. Végső akaratában intézkedett, hogy temetésén nevében a pap néhány búcsusztót szenteljen jóbarátai és hozzátartozóin kívül mindamaz egyesületeknek is, amelyeknek tagja volt. Egyesületünk igazgató-választmánya határozatilag kimondotta, hogy nemeslelkű elhunyt örökös-alapító tagja felett a rendes évi közgyűlésen emlékbeszéd tartásával fog megemlékezni.

Helyreigazítás.

Folyóiratunk 5. számában a 77-ik oldalon a kép alatt gépbe helyezéskor a sorok leestek és elcserélődtek. A sajnálatos nyomdai baleset folytán érthetetlen szöveg következésképpen olvasandó: „Megebédelve, hátizsákjainkat egy szekérre raktuk s délután 3 órakor elindultunk Vajdahunyad felé. A tegnapi hosszú és fáradtságos nap után is csak egy legény volt az egész csapatban; aki teherhordó szekerünkön „hüségeseen őrizte a csomagokat“. Alsósziváson áthaladva, a vasárnapi díszbe öltözött falusiakat épen táncban láttuk Ott, ahol a Kalánra vivő iparvasút keresztezi az országútat, a réten letértünk Alsótelekre s innen a szép Csernavölgyben este 8 órakor Vajdahunyadra értünk. A központi szálloda nem épen barátságos helyiségeiben aludtuk át az éjszakát Reggel Borcsiczky Béla vasgyári ellenőr úr szakszerű kalauzolásával figyeltük meg a vasöntés titkait. Láttuk a Martin-kohókat, a léghevítőt, a gázmosót és magát a szikrázva kiömlő izzó, olvadt vasat. A gyárban 1100 munkás foglalkozik állandóan, de csak öntenek. A finomítás Kudsiron és Diósgyőrön történik.“

Főszerkesztő: dr. Szádeczky Lajos. Felelősszerkesztő: M. Kovács Géza.